

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓

เล่ม ๒

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

จิรพันธ์ สมประสงค์

ผู้ตรวจ

ไพสิน เจริญนิตย์

รุ่งศักดิ์ สว่างจันทร์

ผศ. ดร.ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช

บรรณาธิการ

จิรวุฒิ โศตรสมบัติ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ดนตรี

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๒

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

จิรพันธ์ สมประสงค์.

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
เล่ม 2.--กรุงเทพฯ : แม็คเอดูเคชั่น, 2559.

92 หน้า.

1. ดนตรี--การศึกษาและการสอน (มัธยมศึกษา). I. ชื่อเรื่อง.
780.7

ISBN 978-616-274-733-5

สงวนลิขสิทธิ์ : เมษายน ๒๕๕๙

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็น
ส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ นอกจากจะได้รับอนุญาต
เป็นลายลักษณ์อักษร

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

 IMACEDUCATION

ส่งธนาณัติสั่งจ่าย ไปรษณีย์ลาดพร้าว

ในนาม บริษัท แม็คเอดูเคชั่น จำกัด

เลขที่ ๙/๙๙ อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว ๓๘ ถนนลาดพร้าว

แขวงจันทระเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

☎ ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๒-๗ โทรสาร ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๘

www.MACeducation.com

พิมพ์ที่ : บริษัท พี.เอ็น.เค แอนด์ สกายพริ้นติ้งส์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๒ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ เป็นหนังสือเรียนที่ได้ผ่านการปรับปรุงและพัฒนาด้วยวิสัยทัศน์ของผู้จัดทำ โดยมุ่งให้หนังสือเรียน เล่มนี้ทันยุคสมัยและทันเหตุการณ์ในการดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ของกระทรวงศึกษาธิการ

ผลจากการปรับหลักสูตรแกนกลางใหม่ให้เป็นมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ ครั้งนี้ ทางบริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด เข้าใจสถานการณ์ดี จึงได้ดำเนินการปรับปรุงหนังสือเรียน ของสาระการเรียนรู้ศิลปะใหม่ทั้งหมด ให้ตรงและสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ ที่กำหนดใหม่ ได้แก่ การทบทวนปรับปรุงหน่วยการเรียนรู้ใหม่ การปรับสาระการเรียนรู้ประจำหน่วย ใหม่ให้ตรงกับสาระการเรียนรู้ชั้นปีที่กำหนด การเพิ่มเติมเนื้อหาสาระที่ขาดและตรวจสอบเน้นผลให้ สะท้อนถึงมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะให้ตรงประเด็น และให้เห็นถึง ความแตกต่างในเนื้อหาสาระระหว่างช่วงชั้นและชั้นปี ไม่ให้มีการเรียนซ้ำซ้อนกัน และคำนึงความยากง่าย ให้เหมาะสมกับวัยและระดับชั้นของผู้เรียน ทั้งนี้โดยยึดถือตามมาตรฐานชั้นปีที่กำหนดไว้ทุกประการ

จิรพันธ์ สมประสงค์

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ดนตรี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เล่ม ๒ ตรงตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ดังนี้

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
สาระที่ ๒ ดนตรี	ศ ๒.๑ เข้าใจและแสดงออกทางดนตรีอย่างสร้างสรรค์ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ คุณค่าดนตรี ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิดต่อดนตรี อย่างอิสระ ชื่นชม และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
	ศ ๒.๒ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างดนตรี ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรม เห็นคุณค่าของดนตรีที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล

สารบัญ

หน้า

๒

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ รอบรู้เรื่องศิลปะการดนตรี

ตรงตามมาตรฐาน ศ ๒.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๕, ๗ และ ศ ๒.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๑, ๒

๑.๑ การเปรียบเทียบองค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรีและงานศิลปะอื่นๆ	๓
- เทคนิคการสร้างสร้งงานดนตรีและศิลปะแขนงอื่น	๔
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๕
๑.๒ ความเป็นมาและยุคสมัยของดนตรีไทย	๖
- ยุคสมัยของดนตรีไทย	๖
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๑๑
๑.๓ ความเป็นมาและยุคสมัยของดนตรีสากล	๑๒
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๑๕
๑.๔ ดนตรีแนวเพลงไทย	๒๑
- ประเภทของเพลงไทย	๒๑
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๒๕
๑.๕ ดนตรีแนวเพลงไทยสากล	๒๖
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๒๕
๑.๖ วงดนตรีสากลและโอกาสในการแสดง	๓๐
- วงแบนด์	๓๐
- วงดุริยางค์	๓๒
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๓๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ ทักษะทางดนตรี

ตรงตามมาตรฐาน ศ ๒.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๒, ๓, ๔, ๕

๒.๑ หลักการฟังและขับร้องเพลงไทย	๓๓
- หลักการฟังเพลงไทย	๓๓
- หลักการขับร้องเพลงไทย	๓๓
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๔๑

	หน้า
๒.๒ หลักการขับร้องเพลงสากล	๔๒
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๔๖
๒.๓ การบรรเลงดนตรี	๔๗
- การบรรเลงกีตาร์โปร่ง	๔๗
- ส่วนประกอบของกีตาร์โปร่ง	๔๗
- การตั้งสายกีตาร์	๔๘
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๕๕
๒.๔ การประพันธ์เพลงในอัตราจังหวะ ๒/๔ และ ๔/๔	๖๐
- จังหวะและเครื่องหมายกำหนดจังหวะ	๖๐
- การประพันธ์ทำนองเพลง	๖๓
- การประพันธ์บทร้อง	๖๔
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๖๖
หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ อิทธิพลความงามของดนตรี	๖๗
ตรงตามมาตรฐาน ศ ๒.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๖ และ ศ ๒.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๒	
๓.๑ คุณค่าของดนตรีไทย	๖๘
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๖๕
๓.๒ อิทธิพลของดนตรี	๗๐
- อิทธิพลของดนตรีต่อบุคคล	๗๐
- อิทธิพลของดนตรีต่อสังคม	๗๑
- คำถามตรวจสอบความเข้าใจ	๗๓
บรรณานุกรม	๗๔
ภาคผนวก	๗๕
ดัชนี	๘๕

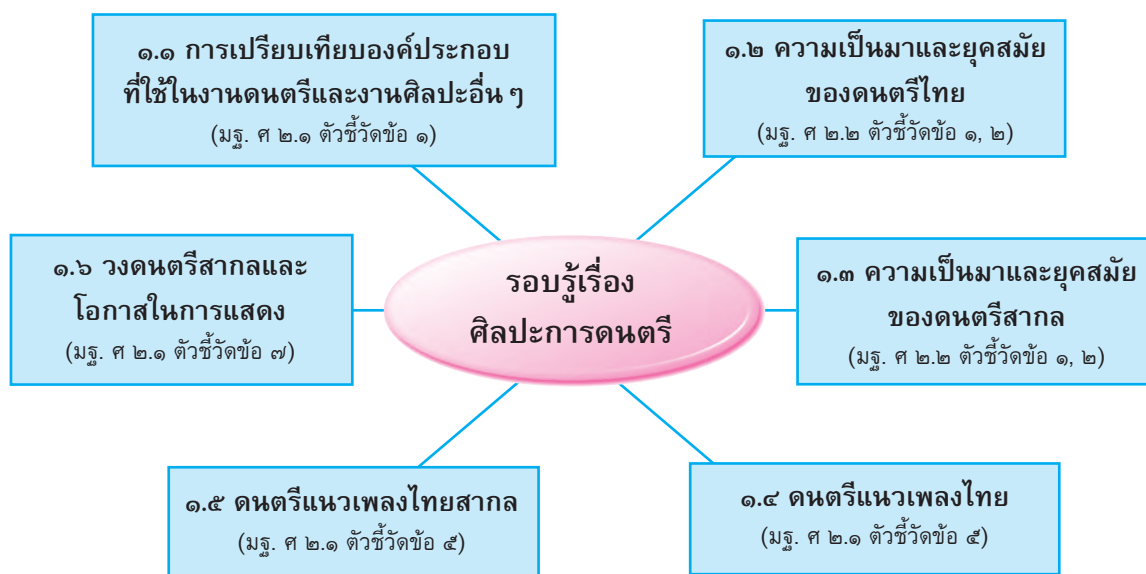


กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ดนตรี





รอบรู้เรื่อง ศิลปะการดนตรี



ตัวชี้วัดชั้นปี

1. เปรียบเทียบองค์ประกอบที่ใช้ในงานดนตรีและงานศิลปะอื่น (มฐ. ศ ๒.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๑)
๒. เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างงานดนตรีของตนเองและผู้อื่น (มฐ. ศ ๒.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๕)
๓. นำเสนอหรือจัดการแสดงดนตรีที่เหมาะสมโดยบูรณาการกับสาระการเรียนรู้อื่นในกลุ่มศิลปะ (มฐ. ศ ๒.๑ ตัวชี้วัดข้อ ๗)
๔. บรรยายวิวัฒนาการของดนตรีแต่ละยุคสมัย (มฐ. ศ ๒.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๑)
๕. อภิปรายลักษณะเด่นที่ทำให้งานดนตรีนั้นได้รับการยอมรับ (มฐ. ศ ๒.๒ ตัวชี้วัดข้อ ๒)





๑.๑ การเปรียบเทียบองค์ประกอบ ที่ใช้ในงานดนตรีและงานศิลปะอื่น ๆ



องค์ประกอบของดนตรี คือ ส่วนสำคัญพื้นฐานทางดนตรีซึ่งรวมกันทำให้เกิดดนตรีหรือบทเพลงต่างๆ เป็นรูปร่างขึ้นมาได้ บทเพลงต่างๆ เกิดขึ้นได้ต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญทางดนตรีที่รวมกันอยู่ในบทเพลงนั้นๆ โดยทั่วไปองค์ประกอบพื้นฐานทางดนตรี ได้แก่ เสียง (Tone) จังหวะ (Rhythm) ทำนอง (Melody) เสียงประสาน (Harmony) รูปพรรณ (Texture) รูปแบบ (Form) สีของเสียง (Tone Color) ซึ่งจะมีการผสมผสานสอดคล้องกันทำให้เกิดความไพเราะในบทเพลงสำหรับองค์ประกอบของดนตรีที่ใช้ในงานศิลปะอื่นๆ มีดังนี้

๑. เสียง (Tone) ในทางดนตรี หมายถึง เสียงที่เกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศอย่างสม่ำเสมอ โดยจะเกิดจากการร้อง การเป่า การตี และการเล่น

นาฏศิลป์จะใช้การฟังเสียงของเครื่องดนตรี ทำให้การแสดงลีลาการรำพร้อมเพรียงสัมพันธ์ สอดคล้องและประสานกลมกลืนกันดี แม้จะมีผู้แสดงหลายคนก็ตาม

๒. จังหวะ (Rhythm) คือ สัญลักษณ์ที่บอกความยาว-สั้น (Duration) ของตัวโน้ตและตัวหยุด โดยไม่มีระดับเสียง

จังหวะเป็นส่วนย่อยของบทเพลงที่ดำเนินไปเป็นระยะและสม่ำเสมอ การฝึกหัดนาฏศิลป์ไทยจำเป็นต้องใช้จังหวะเป็นพื้นฐานในการฝึกหัด เพราะจังหวะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากธรรมชาติและมีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน หากผู้เรียนมีทักษะทางการฟังจังหวะแล้วก็จะสามารถรำได้สวยงาม แต่ถ้าผู้เรียนไม่เข้าใจจังหวะ ก็จะทำให้รำไม่ถูกจังหวะหรือเรียกว่า “บอดจังหวะ” ทำให้การรำไม่สวยงามและถูกต้อง

๓. ทำนอง (Melody) คือ การจัดเรียงลำดับสูง-ต่ำ และความยาว-สั้นของเสียงตามแนวนอน ทำนองเป็นองค์ประกอบดนตรีที่ง่ายต่อการจดจำเหมือนภาษาพูดที่เป็นประโยคเพื่อสนองความคิดของผู้พูด ดังนั้นการเข้าใจดนตรีจึงต้องจำทำนองให้ได้

การแสดงลีลาท่ารำแต่ละครั้งจะต้องสอดคล้องตามเนื้อร้องและทำนองเพลง ทั้งนี้เพื่อบอกความหมายของท่ารำ ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกในการแสดงได้ตามเนื้อเรื่อง ตลอดจนสามารถสื่อความหมายให้ผู้ชมเข้าใจตรงกันได้ เช่น การแสดงอารมณ์รัก ผู้รำจะประสานมือทาบไว้ที่หน้าอก ใบหน้ายิ้มละไม สายตามองไปยังตัวละครที่รักคู่กัน เป็นต้น



๔. รูปแบบหรือคิตลักษณ์ (Form) คือ โครงสร้างของบทเพลงที่มีแบบแผน ซึ่งผู้ประพันธ์เพลงมักจะมีรูปแบบการแต่งเพลงตามที่ตนเองคิดไว้ เช่น การแบ่งเป็นห้องเพลง เป็นประโยคเพลง (Phrase) และเป็นท่อนเพลง สิ่งเหล่านี้จำเป็นอย่างยั้งที่ต้องมีเพื่อสร้างความรู้สึที่สมดุลให้แก่ผู้ฟัง

รูปแบบหรือคิตลักษณ์มีลักษณะและความสัมพันธ์กับรูปร่าง รูปทรง สี แสง เงา และการจัดความเหมาะสมในการวาดภาพเพื่อให้ภาพเกิดความสมดุล

ส่วนในงานนาฏศิลป์ เป็นการจ้ดวางตำแหน่งของตัวแสดงบนเวทีให้ดูสมดุลไม่หนักไปทางใดทางหนึ่ง



เทคนิคการสร้างสร้งงานดนตรีและศิลปะแขนงอื่น

การสร้างสร้งงานดนตรี ทัศนศิลป์ และนาฏศิลป์เป็นการคิดค้น ต่อเติม ประยุกต์ และจัดองค์ประกอบต่างๆ ขึ้นมาใหม่โดยไม่ซ้ำแบบใคร เช่น การแต่งเพลงขึ้นมาใหม่ การคิดค้นท่าออกก้าลังกายให้เข้าจังหวะดนตรี การวาดภาพประกอบการบรรเลงดนตรี การแต่งเพลงประกอบการแสดงละคร ซึ่งการสร้างสร้งทางดนตรีช่วยพัฒนากระบวนการคิดและเสริมสร้งทักษะในด้านต่างๆ ให้ดีขึ้น ซึ่งหลักในการสร้งสร้งงาน มีดังนี้

๑. การสร้งสร้งจากประสบการณ เป็นการสร้งสร้งที่เกิดจากประสบการณของผู้สร้งสร้งเอง โดยอาจนำหลักการ คำแนะนำมาประยุกต์ใช้และคิดค้นขึ้นมา เช่น การคิดทำรำแบบประยุกต์ประกอบเพลง

๒. การสร้งสร้งจากหลักการ เป็นการสร้งสร้งที่เกิดจากการเรียนรู้ในหลักการหรือความรู้ต่างๆ แล้วนำมาใช้เป็นพื้นฐานหรือข้อมูลหลักในการทำผลงาน เช่น การรู้หลักการแปรแถวแบบต่างๆ ในการแสดงนาฏศิลป์แล้วนำมาประกอบเพลง

วิธีการสร้งสร้งงานดนตรี

การสร้างสร้งงานดนตรีมีหลายวิธี ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ด้านทัศนศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ แล้วนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งนักเรียนสามารถสร้งสร้งผลงานทางดนตรีได้โดยใช้วิธีการง่ายๆ ไม่ซับซ้อน เช่น

๑. การลากเส้นและระบายสีตามจังหวะของดนตรี จะทำให้ได้ภาพที่แปลกตาตามจังหวะดนตรี

๒. การประดิษฐ์ท่าทางประกอบเพลง โดยอาจนำท่ารำแบบต่างๆ มาประยุกต์กับท่าเต้นแบบสากลเพื่อให้ดูแปลก สนุกสนาน และน่าสนใจ

๓. การแต่งเพลงแบบง่ายๆ โดยนำเอาจังหวะและทำนองเพลงที่ชอบมาใส่เนื้อร้องใหม่หรือดัดแปลงเพลงจากจังหวะซ้ำๆ ให้เร็วขึ้น ฟังดูสนุกสนาน ไร่ใจ

๔. การนำดนตรีพื้นบ้านมาบรรเลงประกอบการแสดงละครตะวันตกเพื่อให้การแสดงดูแปลกแหวกแนวและน่าสนใจ



คำถามตรวจสอบความเข้าใจ



๑. องค์ประกอบของดนตรีที่ใช้ในการสร้างสรรค์งานศิลปะแขนงอื่นๆ มีอะไรบ้าง จงยกตัวอย่างมา ๓ ตัวอย่าง
๒. เทคนิคในการสร้างสรรค์งานดนตรีมีอะไรบ้าง จงอธิบายและยกตัวอย่างประกอบ

แนวการวัดผลและประเมินผล

วิธีวัดผล

สังเกตพฤติกรรมการทำงานในชั้นเรียน โดยเลือกใช้เครื่องมือวัดผลหมายเลข ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ และ ๗

เครื่องมือวัดผล

เลือกใช้เครื่องมือวัดผลจากการทำกิจกรรมฝึกปฏิบัติและคำถามตรวจสอบความเข้าใจ โดยใช้เครื่องมือวัดผลหมายเลข ๑, ๒, ๓, ๔, ๕ และ ๗

เกณฑ์การผ่าน

ผ่านเกณฑ์ปานกลางในทุกกิจกรรม